

'Ik wou dat het allemaal werkte'

Thomas Friedman, begin jaren tachtig correspondent in Beiroet, is nu de invloedrijkste journalist van Amerika. Zijn motto voor het Midden-Oosten is: *'Give war a chance'*. Maar de twijfel slaat toe.

→ INTERVIEW MET THOMAS FRIEDMAN DOOR JEROEN SCHUITEN

NA HET STAAKT-HET-VUREN tussen Israël en Hezbollah ging schrijver en journalist Thomas Friedman naar Libanon, Israël en Syrië om poolshoogte te nemen. Friedman is geen vreemde in deze woestijn. Begin jaren tachtig, tijdens de Libanese burgeroorlog, was hij correspondent van *The New York Times* in Beiroet. Zijn stukken schreef hij met regelmaat in zijn badkamer, die dienst deed als schuilkamer. Hij won er een Pulitzerprijs mee. In die jaren streken ook Amerikaanse mariniers neer in Beiroet om er vrede af te dwingen. 'Goede, melkwitte jongens die verzeild raakten in een gepassioneerd conflict, waarvan ze de achtergrond niet kenden en de bezieling niet begrepen', schreef Friedman in de bestseller *From Beirut to Jerusalem*. Maar twee jaar na hun komst streken ze op 26 februari 1984 op het strand van Beiroet al weer de vlag. De mariniers keerden de chaos de rug toe.

Na de oorlog in Irak koesterde Friedman meer hoop. Hij verwachtte veel van het democratiseringsproject voor de Arabische wereld. Nu moet hij toegeven dat ook dat project langzaam maar zeker vastloopt: 'We zien in Irak, Palestina en nu in Libanon een poging van islamitische partijen om via verkiezingen de volledige islamisering van de Arabische wereld te bewerkstelligen. De militaire takken van al die partijen knokken voor invloed. Ze hebben het democratiseringsproject gekaapt. De democratische zaadjes die in het Midden-Oosten ontsproten, worden momenteel vertrapt door de laarzen van islamitische militie die democratie en modernisering geen wortel wens te laten schieten.'

Ooit introduceerde u de McDonald's-theorie: landen met ten minste één McDonald's binnen hun grenzen hadden onderling nog nooit oorlog gevoerd. Maar Libanon had negen McDonald's-vestigingen en Israël twaalf.

Thomas Friedman: 'In dit geval trok Libanon niet ten oorlog tegen Israël. Het was een terroristische organisatie binnen Libanon die Israël

aanviel zonder de goedkeuring van de Libanese regering. De regering was tegen deze oorlog en verwierp de acties van Hezbollah. Mijn McDonald's-theorie staat dus nog overeind.'

Kreeg Nasrallah een telefoontje uit Teheran om dit conflict te provoceren?

'De timing was zeker geen toeval. De oorlog begon de dag nadat Iran naar de Veiligheidsraad was doorverwezen vanwege zijn nucleaire wapenprogramma. Deze oorlog werd gevoerd door een derde partij: Iran. Nasrallah is een goede politicus binnen de context van Libanon. Hij is in staat gebleken een uitermate complexe organisatie bijeen te houden. Hezbollah is namelijk van alles een beetje: een hulporganisatie, een terroristische organisatie, een regering binnen de regering en een politieke partij. Het is een organisatie met diepe sociale en politieke wortels binnen haar eigen gemeenschap, terwijl ze tegelijkertijd verantwoording aflegt aan de regeringen van Iran en Syrië.'

Hoe zullen Hezbollah en Nasrallah uit deze strijd te voorschijn komen?

'Al in een vroeg stadium schreef ik dat, zodra de rook zou optrekken, Nasrallah herinnerd zou worden als de meest overmoedige Arabische leider sinds president Nasser van Egypte zich verkeek op de Zesdaagse Oorlog van 1967. Veel mensen prijzen Nasrallah als de slimste man op aarde. Ik vind hem niet zo pienter. Deze oorlog eindigde in een enorme teleurstelling voor Hezbollah en haar sjiitische aanhang in Libanon en in een strategische ramp voor Iran en Syrië. Er gaat nu een Europese vredesmacht in Zuid-Libanon patrouilleren. Zowel Hezbollah en Syrië als Iran kan Israël straks niet meer provoceren zonder in een conflict te belanden met de Europese Unie.'

Tijdens uw correspondentie in Beiroet verbaasde u zich over de populariteit van Arafat hoewel hij de stad niets dan ellende had gebracht. Geldt dat nu ook voor Nasrallah?

'Daar zit waarschijnlijk wat in. Maar Nasrallah gaf onlangs toe dat, als hij geweten had hoe Israël op zijn provocatie zou reageren, hij de

strijd nooit was aangegaan. Nasrallah geeft daarmee toe dat hij verslagen is en een enorme prijs betaald heeft. Veel Libanezen denken er zo over en het is een gevoel dat zich snel door de regio verspreidt. *Never look at the morning after. Always look at the morning after the morning after.* We zijn nu een paar weken verder. Waar is die trots waar iedereen de dag na het staakt-het-vuren over sprak? Waar is die overweldigende steun voor Nasrallah en Hezbollah? Het is met de wind verdwenen. Ik zal je vertellen wat de werkelijkheid is: de tragische verwoesting in Libanon, van huizen, kantoren en fabrieken. Dat gaat de toekomst bepalen.'

Nasrallah heeft de getroffen een schadevergoeding van vijftienduizend dollar in het vooruitzicht gesteld.

(lacht vol ongeloof) 'Als ik net mijn huis verloren heb, dan weet ik niet of ik zo blij ben met vijftienduizend dollar. Het geld kan alleen maar uit Iran komen. We weten allemaal dat Hezbollah geen computerchips produceert.'

Heeft Iran waar voor zijn geld gekregen?

Thomas Friedman: 'De Iraanse belastingbetalers smijten niet graag met hun geld. Zij vragen zich af waarom zij deze rekening moeten betalen. Iraniërs zijn niet bepaald pro-Arabisch. De meeste Iraniërs hebben niets met al die oorlogstaal richting Israël.'

Probeert Ahmadinejad te bewijzen dat hij het vuur omhoog en omlaag kan draaien?

'Iran heeft dit natuurlijk in 1983 eerder gedaan, toen Hezbollah de legerbarakken van de Franse en Amerikaanse mariniers in Beiroet opblies. Ik ben er niet van overtuigd dat ze dat trucje kunnen herhalen. *I think it was a one trick pony.* Iran heeft dit keer een hoge prijs betaald. De gehele soennitische wereld is gealarmeerd.'

Als Iran een nucleaire macht wordt, dan zal dat een nucleaire wapenrace in het Midden-Oosten in gang zetten die waarschijnlijk overstroomt richting Azië. Dat betekent het einde van de vriendelijke post-Koude-Oorlog-wereld.

De kans daarop is groot. De enige landen die een grens kunnen trekken zijn Rusland, India en China. Europa blijkt gewoon erg zwak. Het zijn Rusland, China en India die een verschil kunnen maken. Als zij zich aansluiten bij economische sancties en een economische boycot bindt Iran wel in. Maar het zal lastig worden. Ze hebben zo lang gratis diplomatiek meegelift met de VS dat ze niet zien wat er op het spel staat.'

En met Syrië moet worden onderhandeld?

'Trans vermogen om de Arabische politiek te verzieken, de Palestijnse politiek te beïnvloeden en Israël lastig te vallen komt voort uit de beschikbare landbrug door Syrië. Nasrallah was en is in de toekomst afhankelijk van deze brug voor zijn Iraanse wapentuig. Als je die brug weet te slopen, heb je een goede kans om de geopolitieke relaties te veranderen. Met Syrië is te praten als de deur op een kier wordt gezet voor onderhandelingen over de toekomst van de Golanhoogte en over het beëindigen van de Amerikaanse economische sancties tegen het land. Of het mogelijk is weet ik niet. Ik ben persoonlijk erg sceptisch. Maar het is de moeite van het onderzoeken waard.'

De VS weigeren met Syrië te onderhandelen.

'Het was juist erg belangrijk dat Condoleezza Rice in staat bleek een staakt-het-vuren te forceren met hulp van Frankrijk, maar zonder Syrische medewerking. Het gaf een belangrijk signaal dat we ook zonder de Syriërs resultaten kunnen boeken. Nu lijkt het juiste moment om de deur voor toenadering voorzichtig te openen. Dat betekent heus niet dat je smekend voor Assad op je knieën moet of naar Damascus moet vliegen. Er zijn andere diplomatieke wegen.'

Reageerde Israël met buitensporig geweld?

'In mijn ogen heeft Israël door de jaren heen heel wat twijfelachtige daden verricht. Maar deze oorlog was toch echt het gevolg van een verrassingsaanval op zijn grondgebied. Ik geloof er niets van dat dit een voorgekookte Israëlische actie was. Israëlische soldaten werden binnen hun landsgrenzen gedood en twee werden gegijzeld. Hoe denk je dat België of Nederland zou reageren als dit aan hun grens gebeurde? (neerbuigend) "Laten we dit probleem bij de Verenigde Naties aanklaarten!" Ik denk het niet.'

Maar speelde Israël de Nasrallahs en Ahmadi-nejads niet in de kaart?

'Natuurlijk radicaliseert het mensen de volgende ochtend. Zij vervloeken Israël en Amerika. Maar de ochtend daarna kijken ze om zich heen en vragen zich af: waarom is dit gebeurd, waar ging dit allemaal over? Zie jij feestelijke parades voor Hezbollah in de binnenstad van Beiroet? Als er werkelijk zo'n brede steun voor Hezbollah zou bestaan, dan had je dat wel gemerkt in de straten van Beiroet.'

Bestaat er in het Witte Huis nog animo voor democratische verkiezingen in die regio?

'Ik vraag het me af. Het wordt erg moeilijk om verkozen islamitische partijen te vertrouwen.

'Er heerst veel pessimisme in het Midden-Oosten'

Iedereen is achterdochtig over mogelijke verborgen oorlogsagenda's. Het Midden-Oosten heeft dringend behoefte aan een nieuwe politieke structuur, maar het zijn uiteindelijk de mensen daar die moeten beslissen of ze een nieuwe weg in wens te slaan.'

U vond altijd dat president Bush krediet verdient voor het planten van de vlag van vrijheid in het Arabische hart. Vindt u dat nog steeds?

Thomas Friedman: 'Ik geloof nog steeds in het belang van democratisering van de Arabische wereld. Dat is in ieders belang. Voorzover de regering-Bush dat nastreefde, stond ik aan haar zijde. Ik had echter grote moeite met de aanpak. De inval in Irak was dramatisch slecht doordacht en beroerd gepland. Ik was het eens met het doel, maar de middelen ontbraken en de uitvoerenden bleken beschamend onbekwaam.'

Uw vriend, de Midden-Oosten-deskundige Fouad Ajami, noemt u een spijtoptant. 'They are just covering their asses', waren zijn woorden.

(zucht en hakkelt) 'Kijk, in mijn ogen hadden Bush en zijn mannen hun zinnen op iets waardigs gezet, maar ze bleken niet bereid daar alle beschikbare middelen voor aan te spreken. Ik heb geen spijt van wat ik op papier heb gezet.'

De onrust in het Midden-Oosten doet verlangen naar de stabiliteit die Moerabarak en het huis van Saoed bieden.

'Dat vind ik niet. De behoefte aan een nieuwe politieke cultuur in de moslimwereld is enorm. Er komt echter een punt waarop je moet toegeven dat de gehoopte democratisering niet werkt. Ik ben me niet aan het indekken. Ik vraag me alleen af waarom het niet werkt.'

Europa is lang een voorstander geweest van een 'zachte landing' van organisaties als Hamas en Hezbollah, hopen dat zij langzaam naar een politieke rol zouden opschuiven.

'Terugkijkend getuigt het niet van veel inzicht. Hezbollah gedroeg zich zeer onverantwoordelijk binnen de Libanese regering. Uiteindelijk sleepte ze een heel land in een oorlog zonder dat daar een regeringsbesluit aan ten grondslag lag.'

Diegenen die deze waanzin negeren zullen de gevolgen op een dag in een theater bij hen in de buurt aantreffen', schreef u onlangs in een column.

'De wereld moet erkennen dat Hezbollah een internationaal erkende grens geschonden heeft. Een grens die door de Verenigde Naties was getrokken nadat Europa - terecht in mijn ogen - op een terugtrekking van Israëlische troepen uit Libanon had aangedrongen. De wereld waarin wij leven is gebaseerd op stabiele grenzen

en wetten. De neiging om Israël en Hezbollah in dit conflict als gelijkwaardig te behandelen is vreselijk oneerlijk.'

In uw boek 'From Beirut to Jerusalem' beschrijft u de Amerikaanse mariniers die in 1982 in Beiroet landen als volgt: 'Ze arriveerden in Beiroet als onschuldige buitenlanders en vertrokken drie jaar later als boze toeristen die beroofd en bedrogen waren en wier bagage, inclusief de cheques, gestolen was.' Gaat dit de huidige blauwhelmen overkomen?

(lacht luid) 'Die omschrijving was ik vergeten. Het geeft precies aan hoe we ervoor staan in Irak. Er is een klein verschil met Libanon vandaag de dag. De Libanese regering heeft deze vredesmacht uitgenodigd en de Israëlische stemt ook in met haar komst.'

De toenmalige Libanese president Amin Gemayel steunde toch ook de komst van Amerikaanse mariniers?

'De huidige regering vertegenwoordigt alle partijen in Libanon en dat kon je van Gemayel niet zeggen.'

In datzelfde boek schreef u hoe makkelijk dit land, bekend als het Zwitserland van het Midden-Oosten, uit elkaar viel. Kan Libanon in een burgeroorlog terugglijden?

'De scheidslijn tussen harmonie en chaos is nog steeds erg dun. Iedereen, ook Europa, moet zich achter de verkozen Libanese regering scharen. Stel deze regering in staat haar autoriteit en soevereiniteit uit te breiden tot aan haar grenzen. Europa lijkt dat te doen; ik salueer daarvoor.'

Geen Arabier ziet graag westerse soldaten in Arabische steden.

'Een militaire bezetting kweekt op termijn haar eigen verzet, hoe goed de intenties ook mogen zijn. Dat is het dilemma. We hebben onderhand drie jaren verpest. "Vollhouden!" wordt er geroepen. Dat betekent een nog langere bezetting, wat tot meer verzet zal leiden, hoe goed de bedoelingen ook zijn. Dat scenario lonkt ook op de achtergrond in Libanon.'

Het cliché wil dat elke crisis tot nieuwe kansen leidt.

'In ieder geval is de Hezbollah-zeepbel doorgeprikt. Veel Israëliërs zijn ook ontvonden, vooral diegenen die altijd dachten dat het Israëlische leger het antwoord was op al hun problemen. Wellicht komt hieruit een opening naar onderhandelingen voort. Er zijn overeenkomsten met de Jom Kippoeroorlog. Die eindigde ook in een impasse, maar zette de deur op een kier voor vredesonderhandelingen. Misschien gebeurt dat weer, misschien ook niet. Er heerst zo veel pessimisme in het Midden-Oosten. Nogmaals, ik trek mijn handen er niet van af, maar soms moet je een stapje terug doen en toegeven dat iets gewoon niet werkt. Ik hoop nog steeds dat de chaos in Irak een voorspel is en dat er iets goeds en nieuws uit gaat voortkomen. Maar welke prijs willen we nog betalen? (zucht diep) Ik wou dat het allemaal werkte.'